

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
10 franci cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonéza la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 14.

Brasiovu 15. Iuliu 1869.

Anulu II.

Din cronic'a lui Michailu Cserei. 1661—1711.

(Continuare).

1695. Evenimentele consemnate de Cserei la a-
nulu acesta sunt érași fôrte amestecate. Noi aici con-
tragemu pre cele mai interesante, precumu urméza.

Dupa mórtea sultanului Achmet se inaltia la tronul
Mustafa, carele fiindu omu crudu si bataiosu, voindu
a continua guer'a in contra némtiului, se determinà
a lua elu insusi comand'a si a maneca dreptu asupra
Transilvaniei, pentrucà séu se o reocupe, séu se o
prefaca in pulbere si cenusia. Totu pre atunci im-
peratul Leopoldu dete comand'a suprema electoriu-
lui Sacsoniei, nu cá unui generalu bunu, ci numai
pentrucà acesta fiindu unu june spulberatu, iubitoriu
de gloria si totuodata fôrte predatori, se oblegase a
intretiené cu spesele sale una óste de duóaspredece
mii, pentrucà 'i remasesera dela parentii sei averi fôrte
mari, pe care inse elu in diece ani le predà pre tóte,
cà-ce de ecsemplu fiindu elu in Vien'a, in una sin-
gura nópte pierdè duóadieci si cinci de mii de gal-
bini la carti, „éra pe curve a cheltuitu de diece si
de duóadieci de ori atata,“ adaoge cronicariulu, „de
aceea ajunse a fi asia nefericitu.“ Armat'a cea mare
nemtiésca cantoná pe atunci la Petrovaradinu. Gene-
ralulu Veterani esise din Transilvani'a si stá numai
cu siese regimente la Caransebesiu. Deci elu trimite
la Petrovaradinu catra electoriulu Sacsoniei si la gene-
ralulu Caprara, carui era subordinatu, cá se'i dea si
instructiune, si ajutoriu, pentrucà numai cu siese re-
gimente nu ar fi in stare de a da peptu cu atata
spureu de turcime. Sacsonulu voiá se trimita lui Ve-
terani alte siese regimente cá una antegarda, éra in-
tr'aceea se se scôle si elu cu armat'a intréga si se
strimtozeze pre turci intre duóa focuri. Inse fiindu-
cà sacsonului se dedese comand'a numai sub condi-
tiune, cá elu se nu póta face nimicu fara incuviini-
tiarea generaliloru Caprara et Haissler, éra acestia
era inemici de mórte ai lui Veterani, carele trecea
de omu si cu mente, si adevératu erou, si éra iubitu
cá nimeni altulu in Transilvani'a, asia ei dîsera sa-
csonului, cà nu e bine, cá se'si rupa armat'a in duóa,
ci se anuntia lui Veterani, cà elu se se arunce in
siantiuri la Caransebesiu, pana ce va ajunge acolo
armat'a intréga. Toti trei, sacsonulu, Caprara et
Haissler isi detera parol'a de onóre, cumucà a patra
dî voru ajunge nesmintitu cu armat'a la Caransebesiu.

Intre acestea sultanulu Mustafa veni la cetatea

Lip'a, in care comandá din partea nemtiésca colone-
lulu Toldo, éra haiducii unguresci era comandati de
capitanulu Andreiu Daroczi, carele nu de multu tre-
cuse dela Tökölyi in partea lobontiloru. Lip'a fiindu
fôrte reu fortificata, de si aparata fôrte bine, curendu
cadiu in manile turciloru, carii aruncara garnisón'a
intréga in ascutítulu sabiei, crutiandu numai viéti'a
lui Toldo. Veterani audiendu de obsidiunea Lipiei,
alergà in ajutoriulu ei, inse prea tardíu. Asia elu,
dupace se încercà indesiertu a sparge prin siantiurile
arnautiloru, fara cá se aiba tunuri la sine, se luà pe
riulu Temisiu in susu si se asiedà in nesce siantiuri
ruinate. Trecu cele patru díle, armat'a cea mare inse
nu vene, pentrucà dupa Cserei, Caprara si Haissler
amaná plecarea ei cu multe maiestrii, numai pentru-
cà intr'aceea turcii se apuce a sfarma pe Veterani.

Intre acestea avangard'a turcésca advenise la sian-
tiurile tienute de Veterani. Acesta se mai aparà trei
díle in acelea siantiuri, sucursu inse totu nu'i venea.
A trei'a dí fiindu Veterani tocma la prandiu, îi aducu
scirea, cà tabar'a cea mare turcésca se apropie. Ve-
terani incalica indata calulu si esindu cu generalulu
Klockesperg pe una colina, din acelu punctu se in-
credintiéza, cà insusi sultanulu vene asupra lui. Atunci
Veterani intorcènduse iute, isi pune regimentele in
ordine de batalia, asiédia si cateva tunuletie aduse
din cetatiuiele transilvane. Ilu rogara, cá se imbrace
peptariu de otielu si se'si puna casc'a (cassis), elu inse
astadata nu voí. Veterani adica in acelea díle pe-
trunsese planurile lui Caprara et Haissler, cumucà
aceia voiescu se'lu pèrdia; deci elu, carele in tóta
viéti'a sa nu perduse neci una batalia, vediendu cà
'i va fi preste potintia a invinge una armata paga-
néscá atatu de cumplita, se determinà, cá decatu se
devina in captivitate rusinatória, acumu la betranetié,
mai bine se móra cu gloria pre campulu bataliei.
Asia in momentele, pre candu era se dea peptu cu
turcii, Veterani inpumandu sabi'a, dîse: „Hundsfoft
esté Caprara, Hundsfoft e si Haissler!“ Acésta in-
sulta este atatu de mare si rusinatória la némti, in
catu celu care o primesce, e constrinsu séu a duela,
séu a parasi regimentulu cu mare rusíne. Dupa a-
cestea Veterani facèndu'si cruce si rostindu una ro-
gatiune scurta, determinatu a infrunta mórtea, se puse
tocma in frontu si adresanduse catra regimente, le
dîse: „Iubitii mei fii, inieptative asupra paganiloru.
pentrucà vedeti, cumucà Caprara et Haissler m'au
vendutu pre mine si pre voi. Deci se morimu cu

arm'a in mana, se lasamu si imperatului turcescu una victoria dorerósa!“

Dupa acestea cronicariulu descrie pe laugu memorabil'a batalia a lui Veterani cu turcii, intemplata pe la inceputulu lui Septembre; fiinducà inse Cserei insusi nu luà parte la acea batalia, prin urmare o descrie numai din audíte, noi lasamu in grij'a istoriciloru, cá se compare loculu acesta din Cserei cu alte sciri remase despre acea batalia, care de una parte a fostu cumparata cu viéti'a lui Veterani, de alt'a inse a taiatu poff'a sultanului de a intra in Transilvani'a si a o preface in ruine. Acea batalia a trebuitu se fia in adeveru fórte crunta, unu adeveratu carnagiú, carele se face numai, candu cineva are se castige, séu se pérda una tiéra, precumu este Transilvani'a. Pre candu trecea prin riulu Temisiu spachii calari, éra ienicerii tienenduse de códele cailoru acestora, Veterani ii intempinà cu unu focu atatu de iute, incatu una aripa turcésca indata dupa primul atacu s'a si retrasu. Alu duoilea atacu éراسi fu respinsu. Atunci sultanulu, carele spectá batali'a de pre una colina, infuriatu de rusinea ce'i facu ai sei, descinse elu insusi la loculu bataliei si scotiendu sabi'a, incepù se taia si se strapunga pe ceausi, pe pasi si pe oricare ii venea inainte si asia 'i bagà éراسi in apa si in focu. In acelea momente Veterani poruncí generalului Truchsess, care comandá arip'a stenga, cá se incarce tunurile cu glóntia de pusca, bagandu in ele catu incape in pelaria. Asia se si incarcara, adica cumu se intempla in dílele nóstre, cu mitralii (cartace) si cu alte meruntisie. Turcii cadea cu sutele, calulu sultanului si duoi arapi de langa elu inca au cadíutu. Éta inse, cà in aceeaasi óra generalulu Veterani inca fu inpuscatu in man'a stanga, incatu perdeá sange multu. Afara de acésta vediendu unu turcu, cà Veterani in ferbórea bataliei isi scapase pelari'a din capu, in acelu momentu ilu taia in capu; totu atunci inse elu de si vulneratu in bratiu si in capu, omóra pre turcu. Generalulu Klöckesberg, care in totu decursulu acelei batalii a fostu in apropierea lui Veterani, a marturisitu cu juramentu ceea ce a vediutu cu ochii sei, cà adica Veterani a ucisu in acea batalia nóua turci cu man'a sa. Acumu inse de atata scursóre de sange scadiendu'i poterile, a si lesínatu. Atunci ai sei ilu pusera in trasura si insoçitu de chirurgulu Wilhelm, ilu pornira spre Transilvani'a. Intr'aceea turcii se readuna si atreia óra. Sultanulu le comanda: victoria séu mórtea toturoru. Regimentele nemtiesci descuragiate prin caderea lui Veterani si ostenite dupa lupt'a de cinci óre, raliatè din nou prin generalulu Truchsess, mai descarcara ultimele focuri asupra turciloru, prin care ucisera si pre pasi'a arnautiloru, dupa aceea lasandu carale cu bagagiú in prad'a paganiloru, apucara calea spre Transilvani'a, unde ajunsera in 7. Sept. Cserei afla, cà in acea batalia aru fi cadíutu una miie cinci sute de nemti; éra numerulu turciloru cadíuti se pune fórte ecsageratu, la duoadieci pana in duoadieci si cinci de mii.

Generalulu Veterani vulneratu fórte greu, nepotendu fi adusu cu iutiéla destula, fu ajunsu de turci. Elu inca si atunci voiá se se apere; turcii inse'lu taiara, si póte fi, cà iau dusu capulu cu sinesi dupa datin'a loru. Lunea inse nu voiá se créda, cà Veterani ar fi moritu, ci se latíse faim'a, cà l'au dusu in captivitate la Constantinopole. Victori'a, veduv'a lui Veterani, fiindu femeia temetória de Ddieu, a trimisu si a cautatu pe barbatu-seu in tóte partile; inse cu totulu indesiertu. Ardelenii au iubitu pe Veterani cá pre unu parente alu loru si se invoisera, cá in casu de a se afla in captivitate, se dea pentru elu pana la un'a suta mii fiorini. Nemtii urá pre acelu erou, din cauza cà elu tienea disciplina strinsa si 'i pedépsea aspru pentru escese. De aceea ostasii dícea catra ardeleni: „Me, a moritu tatalu vostru, alu ardeleniloru.“ La acestea adaoge Cserei: „Dieu asia, a moritu tatalu nostru, acésta amu simtítu-o noi sub ceilalti generali, carii au urmatu.“

Dupa batali'a dela Temisiu sultanulu isi perdù poff'a de a incurge in Transilvani'a, pentrucà vediendu atata perdere causata numai prin siese regimente nemtiesci, isi imaginà, ce póte se'lu ajunga, déca va veni armat'a nemtiesca intréga. Deci sultanulu Mustafa intarindu si mai bine cetatea Temisiór'a, (care inca totu se aflá in potestatea turciloru), cu garnisóna mai numerósa si cu victualii, dupa aceea dandu cetatea Lipov'a flacareloru, se réntórse iute in tiér'a sa, nici cà mai esi incóce spre a lua elu insusi parte activa la afaceri belice. Intre acestea ajunse si armat'a cea mare imperatésca la fati'a locului, dupace Veterani era sacrificatu, si dupace ea perduse totu tempulu acelei campanii numai cu tandalituri rusínatórie.

Puçinu dupa acestea perí inca si faimosulu capitánu fórte curagiosu, anume Franciscu Horváth, care éra tíganu de origine, sierbise mai antaiu la Tökölyi, dupa aceea trecù la lobonti. Acestu capitánu de tíganu facuse multe rele turciloru dela Temisiór'a, pana candu in una de díle turcii pandindu'lu, ilu apuca numai cu puçini de ai sei. Dupa una lupta lunga si furiósa turcii taia man'a stanga a lui Horváth, dupace acesta deculase pre cativa din ei, apoi ilu imbiie cu pardonu, numai se se dea legatu, si jura cà nu'i voru mai face nimicu; Horváth inse avea téma, cá nu cumuva se'lu dea pre man'a lui Tökölyi; asia ne voindu elu a se da, turcii ilu taiara, éra capulu lui ilu pusera in paru la pórt'a Temisiórei.

In acelasi anu decurse guer'a infricosiata intre franci si anglii, atatu in Belgiu, catu si pe mare. Cserei atinge si asemenea evenimente straine dupa datina, se réntórce inse curendu éراسi la trebile Transilvaniei.

Dupa bataliile din Banatu electoriulu Bavariei, Caprara et Haissler venira cu mai multe regimente in Transilvani'a, spre ale asedia éراسi in ernaticu, séu adica spre a tiené Transilvani'a in frene. Boierii le esira spre intempinare la Deva, éra apoi se intórsera la diet'a din Turda. De acolo electoriulu Sasoniei cu gubernatoriulu Bánffi si cu mai multi boieri

trecura la Clusiu, unde electoriulu fu intempnatu cu pompa mare. In urmatóri'a di electoriulu dete unu ospetiú, la care dintre boieri chiamà numai pe Bánffi si pe Apor, éra dintre nemti pe trei generali, Corbelli, Sapia et Cracco si pre toti oficirii din garnisóna. Cserei ne asigura, cà si la acea mésa s'a facutu una betia infricosiata (szörnyű italt mivelének), cà inse electoriulu némtiu ar fi intrecutu pre toti in desiertarea pacharaloru, de si gubernatoriulu inca bea cumplitu (noha a gubernator is erősen ihatott, de az elector mind ki ivá óket). Preste acésta electoriulu era omu atatu de robustu, in catu pacharale de argintu le incovoiá, cá si cumu aru fi fostu din charthia, ba si potcovele de cai le frangea. Pre catu era inse de tare trupesce, tocma pre atata era de sventuratu si desiuchiatu, éra ducenduse dela Clusiu la Vien'a, pe acolo facù nebunii si mai multe. Dupa acelu electoriu spulberatu venira si generalii Caprara si Haissler la Clusiu, de unde inse purcesera si ei mai departe, éra de comandante in Transilvani'a lasara pe generalulu Truchsess.

Noi amu vediutu mai susu in Nr. tr., cà Cserei pune casatori'a tenerului Michailu Apaffi la a. 1694 érn'a; aici inse la a. 1695 éra si ne mai spune despre acea casatoria, vorbindu cá din chiaru seninu despre ospetiulu casatoriei (lakadalom), pre care'lu pune in ale duoilea anu la Iuniu. Scimu cu totii din esemple nenumerate, pastrate in istoria, ce multu dependea si mai depende inca si pana in dílele nóstre sórtea popóraloru si a tieriloru dela unele casatorii. Istori'a casatoriei acelu junisioru Apaffi merita una consideratiune prea de aprópe a fiacarui ardelénu; de aceea noi mai reproducemu inca si urmatóricile date impar-tasite de Cserei.

„In Iuniu merseramu la ospetiulu principelui in Blasiu*). Se trasesera corturi la podu. Principele esí acolo calare intru intempinarea logodnicei (sponsei) sale (mátkája eleibe). Atatu Nicolae Bethlen, catu si Stefanu Apor, Petru Alvinczi si altii, carii nu voiá, cá se se faca acea casatoria, era fórté suparati. Dela podu veniramu in Blasiu, unde ospetiulu fu pomposu, nu inse cá de principe. Intre dantiu, candu principele dantiá cu mirés'a sa, Stefanu Apor totudeauna se sculá, éra Ioanu Sárosi cu ceilalti siedea. Eu inca stám acolo la spatele loru. Atunci Stefanu Apor díse lui Sárosi: „Cumnate! pentru ce nu dati principelui onórea, sculanduve dinaintea lui! Sárosi respunde cu voce tare: „Scólese canele dinaintea dumnealui, candu eu sciu bine, cà elu si-a papatu principatulu.“

*) Blasiulu fusese proprietatea dómnei Anei Bornemisza, soçiei lui Mich. Apaffi. Dupa traditiunea remasa nóua dela strabunii nostri si mai alesu dupa cele ce audíseramu noi din graiulu episcopului Lemeni, paremise in an. 1833, mitropolitulu Sava Brancovénu citatu si adusu din Alb'a Iuli'a, la Blasiu, aici fu desbracatu de vestmentele sale archierescei, apoi batutu cá una femeia publica. Se spune, cà cu acea ocaziune Sava amaritu de rusine si de dorere, ar fi strígatu catra ceriu: Dumnedieule alu parintiloru nostri ajuta si fa, cá locul pe carele suferiu eu, se ajunga in posesiunea némului meu celui romanescu.

„Sarmanulu Mich. Apaffi obserbà indata dupa ospetiú, cà caus'a lui merge canesce, din causa cà gubernatoriulu nu voi se'lu mai tituleze cu marii'a ta, nici precedentia nu'i dete. Apaffi crediuse, cà déca se va casatori cu fiic'a unui boieriu transilvanu si mai alesu cu a lui Grigorie Bethlen, toti voru fi cu elu si 'lu voru sustínea in principatu. La curte inca'i facura totu asemenea sperantia, pana candu lucrulu ajunsu la matoritate, candu apoi toti ilu parasira. Gubernatoriului ii mai placea firesce, cá mai bine se poruncésca elu singuru tieriei intregi, decatu altii lui; éra ceilalti boieri avendu pre atunci chiaile inca la man'a loru, fiindu si generalulu Veterani omu blandu si ne amestecanduse in neci una afacere a tieriei, ei credea, cà tóte acestea voru merge totu asia, si cà ei voru duce lucrurile Transilvaniei dupa placulu loru si 'i voru suge unsórea. Tóte acestea inse s'au intemplat cu totulu altumenterea; pentru cà venindu Rabutin, curendu smulse toiagulu din manile boieriloru si mi'i invetiá, cá se asculte de sunetulu tobei. Atunci apoi aru fi voitu bucurosi, cá se'si aiba pe principele loru nationalu, ei inse apucasera a'lu da preste capu. Manienduse si curtea (imperatésca) pe Apaffi pentru acea casatoria, fiindu cá nici boierii nu mai voiseru, cá se aiba principatu, articlulu diplomei sunatoriu despre principatulu lui Apaffi ilu tranтира de parete, éra Apaffi fu condusu la Vien'a impreuna cu soçi'a lui. Acolo fu constrinsu a renuncia la principatu si a'lu cede casei austriace, éra pre elu ilu imbracara in costumu nemtiescu. De atunci elu se uita din distantia mare atatu la patria, catu si la averile sale. Pentru vitielulu celu frumosu si grasu ii detera unu titlu macru de princeps imperii. Acumu ilu tituléza „Serenissime“ si totu nu are nimicu; din contra, candu ii dícea numai „marii'a ta,“ atunci sciu cà avea multu. Acestu feliu de patrioti buni a tînutu Transilvani'a totudeauna spre perirea sa. Pe curtea Vienei nu o póte inculpa nimeni, pentru cà déca insii boierii ardeléni nu aru fi dejucatu pe Mich. Apaffi din principatu, elu pana astadi ar fi pe tronu. Inse nece imperatulu nu a fostu atatu de nebunu, pentru cá se le dea binele cu forti'a, candu vedea, cà loru nu le trebue. Déca nu le trebúf loru, a trebuitu altuia, care se si scie folosi de acelu bine.“

Despre infiintiarea cancelariei de curte. M. Cserei ne pastrà urmatóricile date:

Inca inainte de acésta cu unu anu se infiintiá in Vien'a din porunc'a imperatului cancelari'a transilvana. Sam. Kálnoki, carele dupa aceea se facù comite si a moritu mai deunadi, fu alesu cu voturile comune ale tieriei de vicecancelariu, pentru cà cancelariulu primariu Nicolae Bethlen isi avea resiedenti'a sa in Transilvani'a. Éra din caus'a certeloru confesionali se numí din fiacare confesiune cate unu secretariu si cate unu cancelistu; reformatii alesera pe Andreiu Szentkeresztii, papistasii pe Benedictu Henter, unitarii pe Michailu Simon, éra luteranii pe Georgie

Czako dela Brasiovu. Acestia era totuodata si consiliari ai cancelariei, carora li se defisera plati mari, din care una parte se dete din veniturile averiloru fiscali, éra cealalta din contributiunile tieriei.“

Acesta este inceputulu cancelariei transilvane la Vien'a, unu feliu de ministeriu delegatu, midiulocitoriu intre tíera si curte, intre gubernulu de acasa si intre monarchu. Acea cancelaria inse incetu cu incetisiorulu puse man'a pre tóta potestatea, trase la sine tóta jurisdicțiunea, aruncandu pe gubernulu din tíera in scartu. Neci o mirare. Anume catolicii intrigara indata dela inceputu, pentrucá potestatea administrativa si juditiaria se tréca din tíera la Vien'a. Fiinduca calvinulu Szentkeresztí era omu desteptu, activu si mai fusese in Vien'a, éra Henter catoliculu era omu molaticu si fara esperientia, Stefanu Apor, carele cá papistasiu pe atunci era tare si mare, atatu mai tiesù la cabale, pana ce scóse pe Henter dela curte si 'lu impuse cu forti'a de jude primariu si capitanu in Ciucu, éra in loculu lui denumira de secretariu la curte pe unulu anume Ioanu Fiát, carele dupa familia se tragea din Caransebesiu, de unde se prasise in comitatulu Unedórei. Acestu Fiát era omulu cardinalulu Kollonics, prin urmare de aceea 'lu si impinsesera la rangulú asia mare in cancelari'a transilvana, pentrucá iesuitii de atunci se'lu aiba de instrumentu siguru, se sfarme prin midiulocirile lui si diplom'a, se trantésca la parete si pe calvini. Cserei crede, cá acelu Fiát in adeveru a si sciutu seduce pe simplulu imperatu Leopoldu I., pentrucá se si dea cu pitiorulu atatu diplomei, catu si la tóte legile fundamentali ale tieriei.

Acilea secuiulu Cserei scrie ceva si la adres'a nóstra a romaniloru din Transilvani'a. Lui adica 'i este fórté necasu, pentruce curtea Vienei incepuse a pune si dintre romani in functiuni publice, mai anume in de acelea, care nu cadea sub alegeri. Cserei nu vede aci, cá curtea Vienei, care urdisé si agitatiunile religióse intre romani, trebuea se'si caute si se'si faca partita si din romani, in interesulu propriu, pentrucá cu atatu mai siguru se póta tiené tíer'a in potestatea sa. Apoi ce a facutu curtea Vienei in respectulu romaniloru atatu atunci, catu si dupa aceea in cursulu díleloru mai multu, decatu cá s'a folositu de nenumeratele erori politice ale celorulalti ardeleni si mai anume ale aristocratiei corcite romano-unguresci, calvinite séu iesuifice, si ale patriciatulu sasescu. Cu catu sectele si castele privilegiate tractá pre romani cu brutalitate mai mare, cu atatu comandantii nemtiesci primea porunci mai dese, cá pana la unu gradu órecare, inse numai pana la unu gradu, se tiená cumpan'a romaniloru, precumu se díce in Vien'a, adica se'i protéga. Cu tóte acestea privilegiatii neciodata n'au fostu in stare de a cunósce, cá ei fara romani, adica cu romanii subjugati in una forma séu alt'a si maltratati in modu brutalu, neci pe unu minutu nu suntu siguri de tíera si cu atatu mai puçinu de potestatea, la care aspira ei. Se ne întórcemu inse la

Cserei si se vedemu, cumu judecá elu si ai sei acésta cestiune, séu adica, cumu ura si urgi'a nationala si religiósa nu'i lasá se o pricépa de locu.

„Pe acelasi tempu atatu la vami, catu si la minele de argintu in Zlatn'a si la cele de auru dela Abrudu, au pusu in deregatorii valachi straini, incorporati fara averi, asia si armeni si greci, numai pentrucá acestia 'si cumparara oficiulu cu bani si au platitu grosu pentru elu*). Éra in acésta pecatulu celu mai mare a fostu mai virtosu alu domnulu meu Stefanu Apor si alu gubernatoriulu Georgie Bánffi, carii ne respectandu legile tieriei si consecentiele rele, care era se vina, primira pre cati greci trasi-impinsi de satan'a si pentru plata buna ii facura rationisti (comptabili, computisti), arendatori, epistati de curte (in fiscalitati), diecimatori, precumu au fostu Stefanu Ratiu, Stefanu Pani, Georgie Gramatica, Petru Grecu, Angelu Dobra si alti mai multi; éra adeveratii patrioti se uitá de departe, cumu acei ómeni straini si blastemati se ingrasiá din frumósele venituri ale tieriei. Ce a fostu fructulu aceluorú fapte? Candu dupa aceea vení in tíera comisiunea camerála, si la saline puse camerari nemti, éra tíer'a reclamá la curte, cá aplicarea aceluorú functionari straini ar fi in contra diplomei, i se dete acésta resolutiune: Candu ati pusu voi insive pe valachi si greci la vami si la minele de auru, atunci nu vi s'a parutu, cá lucrati in contra diplomei, macaru-cá era interdísu prin lege si articlu, cá unoru persóne cá acelea se nu le fia ertatu neci macaru a ambla pre la mine, sub perderea capulu lorú; acuma pentru ce se pare tieriei, cá este in contra diplomei, déca se punu deregatorii nemti, carii ori unde in lumea crestínésca au védia mai mare, decatu valachii si grecii. — Asia sfarmaramu noi si atunci acelu articlu alu diplomei, dupa aceea successive si pre ceilalti**).“

Inca ceva interesantu din anulu acesta. „Inse neci gubernatoriulu nu a potutu domní indelungu asia, precumu incepuse. Domnii consiliari adica pis-muindu'i starea lui si cá pre ei nu 'iar respecta, si cá ori-ce'i place, elu face preste voi'a lorú, Nicolae Bethlen mergendu la Vien'a, incepù se denuncie curtei, cá dupace principatulu incetá, nu mai e trebuintia neci de gubernatoria si nu se cuvene, cá espeditiunile si comisiunile se ésa sub numele si sub sigilulu lui Georgie Bánffi. Deci curtea trimise in diosu unu sigilu gravatu (taiatu) pe numele imperatulu si poruncí, cá tóte espeditiunile se decurga in numele imperatulu, si se se constitue unu gubernu, in care toti

*) Inse déca era fara averi, de unde avea bani si inca multi? Esceptiune de cativa negutiatorasi. Not'a comp.

***) Cserei retace aici bucurosu una impregiurare fórté importanta. Ungurii si secuii din Transilvani'a au fostu totudeauna mari ignoranti in sciintiele matematice, prin urmare si in portarea de computuri, éra pentru sciintiele naturali, prin urmare si spre mineralogia inca n'au avutu neci una aplecare. De aici vine, cá nu numai „valachi,“ séu adica nu atatu „valachi,“ catu mai virtosu atati straini si corcitori, fusera aplicati la mine, vami etc.

se aiba auctoritate si votu egal, si ceea ce va decide majoritatea lor, se se dea la espeditura. De atunci asia s'a si facutu; gubernatoriului G. Bánffy ii remase ce e dreptu, numele de gubernatoriu, inse fara neci-una auctoritate; deveni si elu cá unulu dintre ceilalti, si asia incetá mult'a lui rapacitate*)."

Cá de inchiierea anului 1695 Cserei ne mai spune unu lucru curatielu. Boierii fruntasi se apuca si iau in arenda, — dela imperatulu tóte veniturile fiscali ale Transilvaniei cu sum'a de una suta mii fiorini (dupa banii de astadi celu puçinu unu milionu); éra pentrucá se póta implini acésta suma, constrinsera pre toti, la cati simtia ceva bani, cá se intre in compania cu ei. Candu la impartirea castigului trasu din fiscalitati, patru insi impartu totu castigulu intre sine, éra celorulalti companisti le scotu ochii cu granatia incinse, cu vinu inpuçitu si cu alte produse stricate, pe care apoi trebuca se le transpórté fiacare din locuri departate, dela Gherl'a, Clusiu, Deva, Gurghiuu, din care cauza cei mai multi isi perdura si banii si castigulu. „Nu e mirare, déca Ddieu pedepsece de atata tempu pe ómeni in Transilvani'a.“ Cu acestea cuvente inchiiea Cserei cronic'a din acelu anu. (Va urma).

Despre teatrele pre tempulu lui Shakespeare.

Inca si pre tempulu lui Shakespeare, adeca in adoua parte a seclului alu 17lea, se bucurá Londra de multe teatre, dintre cari cele doua, la care conlucrase si Shakespeare, ajunsera celea mai renumite; Unulu era pre malulu dreptu, altulu pre celu stangu alu Temisei, in cari se produsera de anteiu multe piese teatrale ale lui Shakespeare. Templele Taliei erau, cá tóte pre tempulu acela, edificate din lemnu. Acele teatre, cari — nu sciú din ce cauza — se numeau teatre private, erau acoperite deplinu; éra in

*) Frecarile si cabalele escate in acelea tempuri intre gubernatoriulu Georgie Bánffy si intre cancelariulu Mich. Bethlen numai catu sunt atinse pre scurtu de Cserei; este inse constatatu, cá acelea au tinutu indelungatu, au fostu inversumate, au avutu inriurintia fatala asupra tieriei, au costatu pe Bánffy confesiunea sa, éra pe Bethlen libertatéa personala. Care din acei doi barbati de statu au fostu mai culpaciú? Pana astadi istoricii inca nu sunt invoiti; inca se mai cere una cernatura. una critica apriga, impartiala a documentelor respective, cate sunt cunoscuté; mai lipsescu inse fórté multe. Dupa Bethlen, colegulu seu Bánffy ar fi fostu aceea ce díce romanulu „brandia buna in fóle de cane.“ Nagy kár volt szép nagy elméjét és egyéb kvalitásit mint büszitette el az a sordida inexplibilis avaritia et versutia Machiavello subtilior, et Sardanapalimus ad stuporem omnium. (Gróf Bethlen Miklos Önéletírása II. kötet XXIV. rész). Archivele statului din Vien'a pastréza multe memoriale si denunciatiuni ardelenesci din dílele imperatului Leopoldu I., cá si din tempurile mai noua. Tóte acelea merita, cá se fia scóse la lumina cu atatu mai virtosu, cá-ce precumu vedemu, incependu dela ocuparea Transilvaniei prin imperialisti, romanii transilvani inca incepu a reesi pe scen'a politica, nu numai cá individi, ci éra si cá natiune; inse miscarile si faptele lor de atunci se afla pastrate pana acumu mai multu numai in acte secrete, fara care nu poti compune istoria de dómne-ajuta. Not'a comp.

acelea asia numite publice, potea liberu privi ceriulu si numai scen'a si galeriele erau asigurate in contra tempestatiloru. La fiacare teatru se aflá o tabla mare si pompósa, pre care se potea ceti numirea teatrului si sub decursulu producerei fluturá pre acoperementulu edificiului unu standardu. Internulu teatreloru semená cu celu din ale nóstre. De asupra se intindeau unele síruri de galerie, sub cari se aflau logele ori chiliale pentru ómenii de distinctiune si de auctoritate; acelea loge in teatrele private erau incuiete, éra chiaiea se dá respectiveloru persóne abonate. Apoi urmá parterulu, care se despartia dela scena prin unu grilagiu de feru ori lemnu. In teatrele private se aflau in parteru si scaune separate si se numea „Pitt.“ In cele publice nu erau de locu siedimente si se díceau „Yard.“ Spatiulu, in care se aflau spectatori, éra luminatu prin tortie ori lampe mari, deschise, éra scen'a avea doua policandre grandióse, precumu se vede astadi in biserici. Chorulu musicalu era fórté micu si nu stá cá astadi nemediulocitu inaintea scenei, ci in una galeria vis-a-vis de scena. Instrumentele musicali mai usitate erau trompet'a, cornetulu, duósa soiuri de laute si organulu. Publiculu 'si petrecea inaintea inceputului producerei cu cetitu, fumatu*), jocatu in carti, ori mancá mere, nuci — dupa gustu — si bea. Ma si in decursulu producerei se stationau critici, si capacitati, voindu a'si da óresicare védia pre scena, jacéndu pre tapete, ori siedindu pre scaune tocmité, servindule servitorii lor cu pipe si tabacu.

O larma tripla a chorului nuntiá inceperea producerei. Cortin'a, care ascundea scen'a dinaintea ochiului spectatorului, era in mediulocu crepata si se tragea pre duósa laturi inderetru. Alte cortine mai mici serveau de coulise. In fundulu scenei in o naltime de vreo 8—10 urme era unu balconu, care dupa inpregiurari servea de feréstra, galeria ori chilia mai inalta, de unde se si rostea adeseori o parte a dialogului; candu nu era de lipsa, sta acoperitu de o alta cortina. Acoperementulu scenei era venetu si se numea ceriulu; éra pavimentulu scenei era coperitu cu rogogine si numai in casuri extraordinari cu tapete. De se producea vreo tragedia, atunci apoi scen'a era — cu totu dreptulu — imbracata cu negru. Coullisse zugravite si misicatóre nu existau de locu. Pre o tabla poteau ceti toti, ca ce bucata se produce si unde au spectatori a se transporta in imaginatiunea lor. Déca era de lipsa vreo stramutare a locului, apoi erau rogati spectatori — fiinduca artistii nu se duceau de pre scena — a presupune, cá si cumu acestia s'aru fi departatu in unu altu locu. Unu patu aratá, ca scen'a e o chilia de dormitu; o mésa cu papiru si tenta representá unu comptoiru. La representarea de turnuri, muri, grópe si animale, arbori si balauri se intrebuintiau mediulócele cele mai stangace. Usi secrete, cari ducea sub scena, era inca si atunci

*) In dílele lui Shakespeare cu fumatu??

cunoscute; dar spre a putea aduce atare fintia divina, ori unu spiritiu pre acoperementulu scenei, nu erau in stare poterile machinistiloru. Pretiurile de intratu erau diferite, era inse mesurate camu dupa rangulu si pretiulu piesei. Producerea se incepea la 3 ore d. a. Sabesiu, 15. Maiu 1869. Barcianu.

Bibliograficu.

Unulu dintre acei rari barbati germani de positiune eminenta in statu, carii in orele loru libere se ocupa si cu studiulu limbei si alu literaturéi romanesce, avù bunatate a ne reflecta in dilele acestea din tuscululu seu dela Vien'a la unele opuri, a caroru cunoscere mai de aprópe se póte recomanda cu totu dreptulu istoriciloru si filologiloru nostrii. Acelea opuri sunt:

Fröhner, despre column'a lui Traianu.

Itinerariulu eruditiloru franci Henry et Dautmet despre Macedoni'a. Se presupune, cà acésta carte s'ar afla in bibliotec'a din Bucuresci; noi inse in momentele de fatia nu scimu se damu informatiune despre acésta. Fiinducà acei scriitori publica una multime de nume propria, de persóne si locuri, se crede, cà prin acelea s'ar putea da in urm'a limbei tralice, despre carii unii eruditi supunu, cà ar fi fostu de origine omogena cu a daciloru.

Istori'a lui Traianu si a guerelor dacice de Dirauer, 219 pagine. Auctoriulu acestui opu castigase unele suplemeente interesante, parte din Paris, parte din Kiel. — Acelasi barbatu de statu abonatu fiindu atatu la „Archivulu“ dlui T. Cipariu, catu si la „Transilvani'a“ asociatiunei nóstre, si vedindu din ambele acestea foi, cà productele literarie se imultiescu in limb'a romanésca din anu in anu, recomanda cu totu adinsulu literatiloru romani, cá se nu lipsésca a face cunoscute acelea producte literarie si publiculu germanu in vreuna fóia literaria si scientifica germana. Acestu consiliu demnu de unu barbatu erudit, inaltiatu mai pre susu de tóte micide rivalitati nationale din dilele nóstre, noi ilu primimu cu placere atatu mai mare, cu catu suntemu convinsi, cà de si sciintiele si artele alungate dintre noi prin fatalitatea secoliloru s'au reñtorsu in sinulu nostru mai tardiu, decatu la popórale apusane si meridionali, totusi ne bucuramu si noi de mai multe producte ale spiritulu, care ne facu onóre. Afara de acésta este datorinti'a nóstra a ne presenta inaintea popóraloru mai naintate, pe acelu gradu alu culturei, pre care ne aflamu, éra nu pre acelu coprinsu de ecs. in nesce itineraria vechi, superficiali si prea adesea scrise cu multa preocupatiune si chiaru patima. Abia sunt patru luni de dile, de candu unu barbatu totu germanu din clasa literatiloru, ne intrebá cu destula curiositate, déca „in principatele romanesce se afla undeva vreunu gimnasiu*); éra altulu, unu germanu din Boemi'a, carele

calatorise prin Serbi'a si Munteni'a, venindu la Bucuresci, vedendu si in acea capitala ostasi, intrebá éra si, déca ostasii romani se ecsercitéza vreodata in arme, éra in casu de asia, déca limb'a de comanda este rusésca séu turcésca*). Acésta se intemplá in 18. Iuniu a. c. Amu putea cita ecsemple cu miile spre a proba, cà noi insine suntemu datori a ne face cunoscuti Europei luminate pe tóte calile batute si de alte popóra si natiuni, cate se afla in pusetiune analóga cu a nóstra.

Ne tienemu de una datorintia placuta de a enumera si cu acésta ocaziune esírea mai multoru producte, parte scientificé, parte literarie si artistice in limb'a nóstra, pentrucá si lectorii acestei foi se aiba cunoscintia de acelea, si éra doritorii de a le avé se si-le castige pre calea librariiloru, séu cumu voru sci.

Diariulu „Adunarea nationala“ arata esírea urmatórieloru opuri:

Anuariulu I-iu alu scólei normale pentru inventatori, de directorele ei dn. Gr. Melidonu.

Dn. Constandiniu, profesoriu de arme la societatea de gimnastica, arme si dare la semnu, puse sub presa unu escelente tratatu pentru manuirea floretei. Se póte abona la acésta opera in localulu societatiei serile.

Aflamu cà eminentele compositorii si fostu capu orchestrei operei nóstre in 1868, dn. Sulzer, scrie o opera pe arii nationale romane.

Surise si suspine. Poesii de Ioanu Ganescu. Editoriu M. Drincénu. Craiov'a, tipografi'a nationale T. Macinca si I. Samitca 1869. Pretiulu 7 sfanti. La acestu opusioru „Adun. nat.“ reflectéza: Éta o carte frumosu imprimata. Amu voi se dicemu, ca e si de unu fondu in raportu cu impresiunea. Suntu multe versuri bune, dar de puçina poesia amu datu pana acumu. Ceea ce ne-a mai placutu din asta opera, e satir'a intitulata acatistu; aceea care ne a desplacutu mai multu este: calatori'a cocóneloru in strainatate, plina de trivialitati. Vomu avea a reveni asupra acestei carti cu mai multa detienere in articulu nostru de misicarea literaria semestrale a anului 1869.

Mam'a lui Dumnedieiu, modelulu si aparatórea tuturor crestiniiloru, de parintele Ioanu Petru dela Cruce, pasionatu misionariu apostolicu, si de Const. Borcénu, profes. in Bucuresci. Imprimeri'a Michaiescu

dupa numirea francésca licea, de cate 7 clase, optu gimnasia mici, 2 facultati de drepturi in Bucuresci si Iasi, 2 facultati de litere, care la noi se dicu de filosofia, 1 scóla de medicina, cursu de 4 ani, 1 scóla militaria, cursu de 4 ani, optu seminaria pretiesci, duóa scóla comerciali, 1 scóla agronomica cu unu internatu la s. Panteleimonu langa Bucuresci, alt'a nóua la Craiova, scóle primarie (normali) pe la orasie, la duoa mii scolutie elementarie séu comunali, mai multe pensionate si scóle de fetitie pe la orasie. Afara de acésta in Parisu studiazia pe fiacare anu 3 à 4 sute teneri moldavo-romani, alti 100 à 150 in Itali'a si Germani'a.

Not'a Red.

*) In Moldavo-Romani'a se afla: siese gimnasia mari, séu

*) Totulu este romanesce.

și Vaidescu, 1869. Publicarea acestei carticele în București produse în Români'a impresiuni foarte diferite, după diferitele clase de oameni, mania, desprețiu, ironia, satira. „Adun. nat.“ dice: Dice parintele Ioanu Petru în prefaci'a acestei carticele, că o face într'adinsu pentru Români'a. Nu atatu pentru Români'a, cătu pentru romăncuțiele crescute prin școlile conduse de maici catolice. Carticic'a parintelui Ioanu Petru este o opera de propagandă religioasă, și mai alesu insinuat'a doctrina catolică a inmaculatei concepțiuni.

Manualulu construcțiunei și întretinerii drumurilor, coprindeudu metodele cele mai bune și economice pentru înființarea șoselelor și podurilor, împreună cu legile și regulamentele, ce privescu această materie, de I. Iorceanu, ingineriu în corpulu de poduri și șosele. Două brosiure, un'a de textu și alt'a de planuri. Tipografi'a asociaților. București 1869. La această carte se observa: Țătu un'a din acele carti, cumu ar fi fostu de doritu se facă directorii vericarui serviciu. Nu ne indoimu, că o adouă editiune va coprinde și nouale legi pentru politia drumurilor etc. prezentate de curendu în desbaterea camerei.

Din diariulu „Traianu“ scotemu acestea opuri:

AGRICULTUR'A ROMANA

din judetiulu Mehedinți, de Iuonu Ionescu.

București, Imprimeri'a Statului 1868, în 8° pag. 722.

La această carte red. reflectéza:

„Acesta opera, esita la lumina d'abia de vr'o două luni, de și pe titlulu ei figuréza anul 68, forméza alu douilea volume din marea colecțiune statistico-agricolă, proiectată de către Iuonu Ionescu sub auspiciile ministeriului lucrărilor publice, și din care aparuse déjà de mai înainte încă în 1866 o interesantă monografie asupra districtului Dorohoiu.

Cartea întreaga se împarte în două parti: studiulu statisticu și studiulu agricolu alu judetiului.

În partea d'anteiu autorulu studiéza cifrele relative la teritoriulu, la poporațiune, la finanție, la date judiciare, la instrucțiunea publică, la cultu și la armata.

Capitolulu, în care dn. Iuonu Ionescu demonștră usurpățiunea hotăriului romanu din partea Banatului de către guvernulu austriacu, fiindu de o importanță politică estrema, vomu profita de prim'a ocașiune pentru a'lu reproduce în colónele diariului nostru.“

Partea a douăa, care analizéza condițiunile agricole ale districtului, plasa după plasa și satu după satu, prezintă o multime de particularități, importante nu numai pentru unu agronomu, ci în genere pentru ori-cine dorește să cunósca mai de aproape țier'a și poporul Romăniei.

Au esitu de subtu tipariulu lucrătorilor asociați anteia parte din

TRAIANID'A.

Poemă epică de Dimitrie Bolintineanu. Se afla de vândiare numai la biuroulu gazetei „Albin'a Pindului“ în pasagiulu romanu. Prețulu 3 sfânti.

CRONIC'A HUSILORU ȘI A EPISCOPIEI CU ASEMENEA NUMIRE.

după documentele episcopiei și alte monumente ale țierei, scrisă de episc. Dunărei de diosu I. Melchisedecu. București, tipografi'a C. A. Rosetti, 1869, în 8. pag. IX (prefația), 463 (testulu), 176 (apendice) și VI numerate. Cu unu portretu și unu planu topograficu.

„Întru cătu ne aducemu aminte, această este adouă carte asupra trecutului unui orășiu romanu.

Prin unu capriciu ciudatu, pe cându București și Iași, Galați și Brail'a, capitalele și porturile antice ale țierei, nu și au gășitu până acum nici unu cronicariu, șvera musă a istoriei a visitatu, la două capete ale Romăniei, două tergusióre, pe cari rare ori le menționéza chiaru cartile geografice.

Cămpulungulu posedă de multu unu istoricu în două volume în persón'a dlui C. D. Aricescu.

Husiulu, la rendulu seu, ni se prezintă astăzi cu o cronică, care, dacă nu prin altu ceva, celu puțin prin grosime, întrece totu ce s'a lucratu până acum pe câmpulu istoriei romăne.“

Totu în acestu diariu urmăza apoi în patru Nri una critică destulă de aspră asupra acestui opu.

Totu în „Traianu“ dela Nr. 7 înainte se publică una serie de acte inedite, traduse din limb'a polónă. La această publicațiune „Tr.“ permite acestea: Acte din vechile archive ale regatului polonu, relative la epoc'a lui Mihaiu vitézulu.

„Aceste acte se afla astăzi în originalu în bibliotec'a de curendu repausatului comite Dzialynsk la Kornik în Posnani'a. De aci le copiarămu la anul 1860. Le publicămu acumu pentru anteia ora, atatu în limb'a originală, cătu și în traducere romăna. Ele luminéza o parte obscură din epoc'a cea mai glorioasă a istoriei romăne. Note vomu adăuge prea puțin, Promitemu însă vreo câțiva articoli istorici la urmă, întemeiați pe aceste documente.

Copi'a acestor acte istorice interesante se afla în colecțiunea de documente istorice a d-lui dr. Alecsandru Ilarianu Păpiu, făcută cu mari șpese și între greutăți, de care numai aceia și potu face idea, cari s'au încercatu vreodată a împlini macaru numai câte una lacună istorică mai însemnată.*) Traducerea eșșactă se face prin dn. Hasdeu.

*) De nu ne însielămu, colecțiunea istorică a dlui Păpiu ilu costă prete patru mii de galbini. Bine se însemnămu: Dn. Păpiu nu este nici proprietariu mare, nici șpeculantu mare, ci este șimplamente unulu dintre erudiții națiunei romănesci. Cu tóte acestea barbatii de meritele lui Păpiu sunt tractați în dillele noastre așa, precumu vediarămu de eșș. în „Trompet'a Carpat.“ Nr. 709 din a. c. Nimicu nou sub sóre.

Totu in „Traianu“ se publica cateva documente culese de dn. Hasden in calatori'a sa prin Serbi'a, Ungari'a, Austri'a, Boemi'a, Bavari'a si Frãnci'a.

In acelasi diariu Nr. 16 se incunoscintiaza si esirea unei carti de coprinsu igienicu si statisticu, pe care o recomandam cu totuadinsulu intregului publicu romanescu, carele pôte citi si scie se cugete. Acea carte este:

Servitiulu sanitariu alu comunei Bucuresci. Raportu generalu pe a. 1868 de dr. I. Felix, medicu chefu alu comunei.

Ne vomu re'ntorce neaparatu la acestu opusculu de mare folosu. Pana atunci mai reflectam inca numai la prea interesantele date statistice, care au esitu in „Neue freie Presse“ din 11. Iuniu a. c. despre mortalitatea din Ungari'a si Transilvani'a.

Conservarea sanetatei ómeniloru nascuti, prin urmare preintempnarea pre catu numai se pôte, a

toturorur causerorur de morburur; coregerea rasei, adica ingrijirea stricta, pentrucã se se imultiésca ca satoriile intre parechi de ómeni sanetosi; nutrirea generatiuniloru tenere cu bucate bune si curate; sever'a infrenare a loru dela vitiuri ruinatorie de sanetate, sunt totu atatea conditiuni imperative ale conservarei si infflorirei oricarui poporu. Cu catu unu poporu (buna óra cá si alu nostru) este mai supusu la totu felulu de pericule amerintiatórie de viéti'a nationale, cu atatu este mai mare si obligatiunea sacerdotiloru sei (a intiegentiei) de a propaga din casa in casa, din omu in omu regulele sanetatei. Tóte popórale europene au inceputu a se petrunde successive de acestu mare adevuru. La tóte popórale se audu voci fulgeratórie asupra „cutarorur generatiuni desfrenate, destramate, scrofulóse, venerice, scarnave, scarbóse, demne numai de a face din ele cartusie de tunuri, séu a gunoi agrii cu cadavrele loru.“

Asecurare pe viéti'a.

(Continuare din Nr. 12).

TARIFA DE PREMII

pentru asecuratiuni de capitale pe casulu mortii, car sunt de-a se platí, déca móre persón'a asecurata in timpu de ani defipti.

Capitalu 1000 fr.

Etatea asecur.	Ani de asecuratiune				Etatea asecur.	Ani de asecuratiune			
	5		10			5		10	
	sum'a premiiloru anuale					sum'a premiiloru anuale			
	fr.	cr.	fr.	cr.		fr.	cr.	fr.	cr.
20	10	08	10	40	41	15	23	16	91
21	10	19	10	50	42	15	75	17	75
22	10	29	10	71	43	16	49	18	59
23	10	50	10	82	44	17	33	19	64
24	10	61	11	03	45	18	17	20	79
25	10	82	11	24	46	19	22	21	95
26	10	92	11	45	47	20	27	23	31
27	11	13	11	66	48	21	42	24	68
28	11	34	11	76	49	22	68	26	25
29	11	55	12	08	50	24	15	27	93
30	11	76	12	29	51	25	62	29	82
31	11	97	12	60	52	27	30	31	82
32	12	29	12	81	53	29	09	34	02
33	12	50	13	13	54	30	98	36	33
34	12	71	13	44	55	33	18	38	96
35	13	02	13	76	56	35	39	41	69
36	13	34	14	18	57	37	91	44	84
37	13	65	14	60	58	40	74	48	09
38	13	97	15	02	59	43	79	51	77
39	14	28	15	54	60	47	04	55	76
40	14	70	16	28	—	—	—	—	—

Pentru timpu mai lungu de asecuratiune se computa premiele din casu in casu.

TARIFA DE PREMII

pentru asecuratiune de capitale pe casulu mortii dupa dóua vieti, de platitu supravietuitorului la mórtea unui asecuratu.

Capitalu 1100 fr.

Etatea unui asecuratu	Premiulu anualu		Etatea unui asecuratu	Premiulu anualu			
	fr.	cr.		fr.	cr.		
20	20	26	87	35	41	01	
	25	28	72	40	43	95	
	30	31	14	45	49	28	
	35	34	15	50	54	81	
	40	37	98	55	65	09	
	45	43	07	60	81	97	
	50	50	35	65	98	65	
	55	61	79	40	40	46	86
	60	77	60		45	51	91
	65	94	77		50	57	82
			55		67	03	
25	25	29	88	60	84	10	
	30	32	89	65	100	59	
	35	35	70	45	45	53	94
	40	39	58		50	60	82
	45	44	33		55	69	94
	50	51	51		60	86	63
	55	62	86	65	102	15	
	60	78	77	50	50	63	93
65	95	55	55		74	02	
			60		89	24	
30	30	38	32	65	105	25	
	35	39	10	55	55	79	54
	40	41	81		60	95	74
	45	47	34		65	111	85
	50	53	16	60	60	105	44
	55	64	02		65	121	84
	60	80	42		65	65	182
	65	97	30				

Premiile pentru etatile aici neevidente, cumu si platirea in rate de o diumatate séu patrariu de ann, séu de o luna se computa din casu in casu. (Va urma).

Statutele societății „Romanismul*”).“

CAPITOLUL I.

Despre societate.

Art. 1. Se constituie în București o societate sub numele de „Romanismul.“

Art. 2. Scopul societății este susținerea și înflorirea „Romanismului.“

Art. 3. Metodele pentru atingerea scopului societății sunt: a) Intruniri; b) conversațiuni; c) lecturi și disertațiuni; d) adunare de literatură populară școlară.

Art. 4. Societatea, dispunându-se de fonduri, va trimite din sinele sa, în părțile locuite de români, membrii însărcinați pentru realizarea celor duse în art. 3.

CAPITOLUL II,

Despre membrii.

Art. 5. Totu românul poate deveni membru al societății.

Art. 6. Membrii societății sunt: a) Activi; b) onorifici; c) corespondenți. Membrii activi sunt aceia, cari participă direct la adunările societății și la orice lucrare și sarcină a ei.

Membrii onorifici, cărora societatea le conferește acestu titlu în urmă servitiilor recunoscute de ea; și corespondenți, cari țin corespondența în interesul societății.

Art. VII. Verice persoana voiesce a face parte din societate trebuie să fie propusă comitetului de unul din membrii.

Admișiunea sa se face în adunarea societății prin majoritatea absolută de voturi a membrilor prezenți.

CAPITOLUL III.

Despre fonduri.

Art. 8. Fondurile societății constau: a) Din taxele răspuse de membrii societății; b) din diverse donuri, ce voru încurge în casul societății din bunăvoința amicilor romanismului.

Art. 9. Taxa ordinară a fiecărui membru este de lei douăzeci și patru (24) pe an, răspunsă în rate lunare sau trimestriale.

Art. 10. Președinților de onoare, vicepreședinților de onoare și membrilor de onoare le rămâne facultatea de a contribui la fondurile societății cu cât le dictează patriotismul.

CAPITOLUL IV.

Despre ședințe.

Art. 11. Biblioteca, diurnalele, cabinetul de lectură, ședințele comitetului și ale societății se voru ține în localul ei.

Art. 12. Președintele convocă adunarea societății la fiecare diumată de lună. La casu de trebuință se poate convocă și în ședințe extraordinare.

Art. 13. Președintele deschide adunarea printr-o dare de seamă, în numele comitetului, despre lucrarea, starea și progresul societății.

Art. 14. Deciziunile adunării se iau prin majoritatea absolută de voturi a membrilor prezenți.

Art. 15. Membrii absenți se considera că învoiesc cu deciziunile adunării.

Art. 16. Atribuțiunile adunării societății sunt: a) Alegerea comitetului prin voturi secrete; b) examinarea socotelor pe fiecare trimestru; c) alegerea comisiunilor necesare; d) votarea bugetului; e) numirea președinților și vicepreședinților de onoare, membrilor onorifici și corespondenți; f) deciziunea asupra propunerilor făcute de comitet, relativ la orice medii, prin care s'ar putea ajunge scopul societății.

CAPITOLUL V.

Despre comitet.

Art. 17. Comitetul societății se compune numai din membri ai societății și anume din 9 membri: un președinte, doi vicepreședinți, trei secretari, un casier și doi membri.

Art. 18. Comitetul poate avea subcomitete în părțile locuite de români.

Art. 19. Președintele comitetului prezida și adunările societății.

Art. 20. Comitetul se alege pe un an. Membrii pot fi realesi.

Art. 21. Președintele convocă comitetul odată pe săptămână; cerendu trebuința, 'lu poate convocă și de mai multe ori.

Art. 22. Comitetul reprezintă societatea în afară; îngrijesce de averea societății, de observarea statutelor și execută deciziunile adunării.

Art. 23. Toate chartiele, în numele societății și ale comitetului, au să fie subscrise de președinte și de un secretar.

CAPITOLUL IV.

Dispozițiuni generale.

Art. 24. Societatea începe anul sa dela 24 Ianuarie.

Art. 25. Titlul și scopul societății nu se pot schimba nici odată, fără desființarea înseși a societății.

Art. 26. Modificațiuni în statute nu se pot face, decatu fiindu prezenți două treimi din numărul total al membrilor și numai cu majoritatea de voturi a două treimi dintr'aceștia. O asemenea propunere trebuie subscrise de trei membri și susținută de alți cinci.

Art. 27. Adunarea va avea un regulament, după care au să fi conduse dezbaterile adunării în ședințele ordinare și extraordinare.

Art. 28. Căndu fondurile societății se voru urca la suma de peste 50 galbeni, comitetul va lua măsurile ce va crede nemerite pentru fructificare.

Art. 29. La casu de disoluțiune a societății,

*) Suntemu poftiti a reproduce statutele acestea în „Transilvani'a," ceea ce și facem cu toată placerea.

fondurile sale se voru impartii cá ajutoriu egalu la studentii romani fara midiolóce din tóte provinciile romane.

Aceste statute s'au votatu in adunarea generale a societatiei dela 23. Februaru 1869.

Presiedinte: Ioanu A. Bratescu.

Secretari: G. Dem. Teodorescu. G. Comsia.

Regulamentulu societatiei „Romanismulu.“

CAPITOLULU I.

Comitetulu.

Art. 1. La finea fiacarui anu comitetulu, pein presiedintele seu, face o dare de sém'a societatiei despre starea si progresulu ei in decursulu anului.

Art. 2. Societatea numesce imediatu o comisiune, care se verifice lucrarile comitetului si care va presentá catu mai curendu raportulu seu opinandu.

Art. 3. Dupa presentarea raportului comisiunei verificátore, comitetulu 'si da in corpore demisiunea si societatea, prin aclamatiune, 'si alege unu birou provisoriu, sub auspiciile caruia se va procede la alegerea comitetului definitivu.

Art. 4. Alegerea comitetului se face prin votu secretu, conformu art. 16 al. a) si art. 17 din statute. La casu de a nu intruni candidatii majoritatea absoluta de voturi, se procede la a dou'a votare, in care va avé valóre si majoritatea relativa; la casu de paritate se va face tragere la sorti.

Art. 5. Comitétulu va ingriji de sal'a, fondurile si mobilele societatiei; va tîné corespondintia in numele societatiei; va luá tóte mesurile ce va crede de cuviintia pentru prosperarea societatiei si le va supune aprobatiunii ei; in fine elu ingrijesce de biblioteca si indeplinesce tóte celelalte atribute, acordate lui prin statute.

Art. 6. Presiedintele, in numele comitetului, da in cunoscintia societatiei dispositiunile ce comitetulu a crediutu de cuviintia a luá, espuindu si motivele care l'au decisu la acést'a.

Art. 7. Presiedintele conduce lucrarile comitetului si, in numele lui, esecuta decisiunile luate de societate; convóca adunarile generale ale societatiei, precumu si pe cele éstraordinarie, conformu art. 12 din statute; anuntia, in unire cu comitetulu, si serile pentru lectura, convorbiri literarie etc.

Art. 8. Prasiedintele conduce discutiunile societatiei, — anuntia si deschide siedintiele, — anuntia ordinea dilei, — pazesce ordinea in discutiune, dandu cuventulu dupa ordinea inscrierii, — chiama pe oratore la cestiune, déca se abate, — póte chiaru luá cuventulu, consultandu societatea, dupa ce mai anteu l'a chiamata de trei ori la cestiune.

Art. 9. In lips'a presiedintelui, functiunile sale se indeplinescu de vicepresiedinte.

Art. 10. Secretarii, in tempulu siedintielorn, notéza pe cei carii ceru cuventulu, facu apelulu nomi-

nale, redactéza sumarele societatiei, controléza voturile, tînu archiva si in fine tóta cancelaria societatiei.

Art. 11. Casieriulu stringe cotisatiunea dela membrii activi, conformu statuteloru, primesce contributiunile binevolente ale membriloru onorifici si tóte donatiunile facute societatiei. — Elu liberéza fiacarui membru o cuitantia cu matca de plat'a rateloru. — Elu administra acésta avere sub controlulu comitetului si in specialu sub alu presiedintelui.

Art. 12. Casieriulu nu póte liberá nici o suma, fara espres'a autorisatiune prealabile a comitetului.

Art. 13. Casieriulu da séma comitetului la finele fiacarei luni despre starea casei societatiei, ér' comitetulu la finele fiacarui trimestru o va espune adunarii.

Art. 14. Casieriulu pune la dispositia comitetului sumele de care va avé necesitate, pentru cari va primi o cuitantia in regula.

Art. 15. Membrulu, care nu'si va acuitá cotisatiunea in decursu de trei luni succesive, dupa trei invitatiuni din partea casieriului, se va considerá cá demisionatu.

Art. 16. Casieriulu va tîné registre, dosare etc. in regula, pentru lucrarile ce'lu privescu.

CAPITOLULU II.

Siedintiele societatiei.

Art. 17. Siedintiele societatiei suntu publice.

Art. 18. Siedintiele ordinare ale societatiei se voru tîné sambata sér'a séu in ajunulu celei mai apropiate duminece serbatori, dupa 1-a si a 15-a dí a fiacarei luni, dela 7 óre sér'a inainte; éra cele éstraordinare ori candu comitetulu va gasi de cuviintia.

Art. 19. Societatea, afara de adunarile generale, are si siedintie simple de lectura si convorbiri, cari voru fi supuse la aceeași disciplina.

Art. 20. Siedintiele adunariloru generale nu se potu tîné, de nu voru fi presenti celu puçinu a patr'a parte din membrii activi, éra cele de lectura si convorbiri se potu tîné cu ori cati membrii voru fi.

Art. 21. Asupr'a votului datu intr'o cestiune nu se póte reveni.

CAPITOLULU III.

Despre discutiuni.

Art. 22. Orice oratoru nu póte luá cuventulu decatu de doue ori in aceeași cestiune, éra a trei'a óra numai cu consimtiementulu adunarii.

Art. 23. Oratoriulu nu se póte adresá decatu catra societate séu catra birou.

Art. 24. Cestiunile personale si interruptiunile in discutiune suntu cu totulu interdise.

Art. 25. Cestiunile de regulamentu au precadere asupr'a ori caroru alte cestiuni; acést'a inse numai pentru o singura data in aceeași cestiune.

Art. 26. Membrii corespondinti si onorifici, fiindu presenti in adunare, potu avé votu numai deliberativu.

Art. 27. Candu unu membru va cere inchiderea

discutiunii si va fi sustinutu si de alti 5, presedintele va consultá adunarea si, dupa ce va dá cuventulu pro si contra, de se va cere, o va pune la votu.

Art. 28. Ordinea dilei nu se póte interverti decatu cu consimtiementulu adunarii.

Art. 29. Orice propunere in cestiuni de administrare se va face in scrisu la birou de minimum 3 membrii. Autoriulu are celu dinteu cuventulu spre a'si o desvoltá.

Art. 30. Orice cestiune, pentru a se tratá in sinulu societatiei cá disertatiune séu cá convorbire, se va anuntia celu puçinu c'o septemana inaintea comitetului, care va opiná de trebue séu nu se se trateze in adunare. Comitetulu va presentá unu raportu asupra cestiunii. — Cestiunile respinse au dreptu de apelu la adunare.

Art. 31. Cestiunile primite de comitetu se anuntia in ordinea presentarii lor.

CAPITOLULU IV.

Budgetulu.

Art. 32. Societatea are unu budgetu alu seu, conformu statutelor, pentru cheltueli, care se va face pe trimestru, elaboratu de comitetu si supusu aprobarii societatiei, conformn art. 16 din statute.

CAPITOLULU V.

Votarea.

Art. 33. votarea in generalu se face prin sculare si siedere; votarea prin scrutinu secretu are locu in casurile decise priu statute si regulamentu si ori candu societatea va gasi de cuviintia, dupa propunerea a 5 membrii. votarea prin apelu nominalu se face candu 7 membrii voru cere-o.

CAPITOLULU VI.

Membrii.

Art. 34. Admisiunea membriloru se face, conformu statutelor; — pronuntiarea societatiei se face prin votu secretu, dupa ce mai anteu i se va fi datu in cunoscentia cu o septemana celu puçinu inainte.

Art. 35. Esclusiunea unui membru, care nu s'ar conformá statutelor si regulamentului, se va face dupa propunerea a 5 membrii si dupa ce mai anteu se va fi incunoscentiatu comitetului si societatiei cu o septemana inainte. Nici o discutiune nu va avé locu; votulu si siedintia suntu secrete.

Art. 36. Orice adausu séu scótere de articole din acestu regulamentu nu se póte face decatu printr'o propunere de 5 membrii si adoptata de maiortatea absoluta a membriloru presenti.

Acestu regulamentu s'a votatu in adunarea generala dela 29. Martie a societatiei,

Presiedinte: Ioanu A. Bratescu.

Secretarii: G. D. Teodorescu. G. Comsia. Ioanu R. Petricu.

C l i o.

Series Vajvodarum Transilvaniae.

(Fine).

- 1531 Stephanus Bathori Vajvoda et Comes Siculorum Zapolianus.
 1531 Stephanus Bathori de Somlyo Vajvoda Transilvaniae Joannis I. C. D. T. IV.
 1531 Hieronimus Laski Vajvoda et Siculorum Comes. Vide Eder in Simig. N. 7. hic idem 1532 et 1533.
 1531 Stephanus Bathori Vajvoda et Comes Siculorum. Vide Eder in Simig. N. 7. hic idem 1533.
 1532 Stephanus Bathori Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1534 Stephanus Bathori Vajvoda. Szeredai „Series Episcoporum.“
 1534 Franciscus de Kend Vice-Vajvoda et Vice-Comes Siculorum. S. C. D. T. VI.
 1534 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum.
 1534 Stephanus Májlád Vajvoda. Vide Eder in Simig. Vide Vájdei Sed. Sz. Város.
 1535 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Szeredai „Not. Capit. Alb.“
 1535 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Cod. D. Tomo IV.
 1535 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1536 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Cod. D. Tomo IV.
 1536 Vixit sed non erat amplius Vice-Vajvoda Franciscus de Kend. S. C. D. T. VI.
 1537 Stephanus Májláth Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1537 Ladislaus Micola Vice-Vajvoda et Vice-Comes Siculorum.
 1537 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. C. D. Tomo IV.
 1438 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1539 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Vide Talmács.
 1539 Emericus Balassa Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1539 Emericus Balassa Vajvoda et Comes Siculorum. Vide Vajda.
 1539 Stephanus Májlád Vajvoda et Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1539 Stephanus Maylad et Emericus Balassa Vajvoda. S. C. D. T. VI.
 1539 Ladislaus Micola Vice-Vajvoda et Vice-Comes Siculorum. Suppl. C. D. T. VI.
 1540 Stephanus Májlád Vajv. Vide Kis-Czegh.
 Post mortem Ioannis I. videtur cessasse dignitas Vajvodae, nam hoc anno (1540) Stephanus Majlad & Emericus Balassa Regni Capitanei. Vide Cibinienses & vide Capitanei Regni.
 1540 Stephanus Maylad Capitaneus Generalis Transilvaniae. S. C. D. T. VI.
 1540 Stephanus Maylad Vajvoda. Reg. Arch. T. II.
 1540 Stephanus Maylad Capitan. Reg. Gralis Arch. T. II.
 1541 Stephanus Maylad Vajv. & Com. Siculor. S. C. D. T. VI.
 1541 Stephanus Maylad Capitan. generalis Trans. S. C. D. T. VI.
 1541 Stephanus Maylad Vide Fogaras.
 1541 Frater Georgius Locumtenens. C. D. T. IV.
 1542 " " " " C. D. T. IV.
 1542 Ladislaus Micola Vice-Locumtenens. S. C. D. T. VI.
 1543 Frater Georgius Locumtenens. C. D. T. IV.
 1543 Ladislaus Micola Vice-Locumtenens. Reg. Arch. T. II.
 1544 Frater Georgius Locumtenens. S. C. D. T. VI.
 1545 Stephanus Maylad Capit. gralis Trans. S. C. D. T. VI.
 1546 Petrus Petrovics Locumtenens. S. C. D. T. VI.
 1546 Frater Georgius Locumtenens. C. D. T. IV.
 1547 " " " " C. D. T. IV.

